

Infakto Research Workshop Kurucu Ortağı Dr. Emre Erdoğan'ın ARI Hareketi'nin Yaptırdığı "Türk Kamuoyunun ABD'ye ve Amerikalılara Bakışı Araştırması"nı yorumladığı metindir.

Türkiye'de Amerikan karşıtlığının yaygın olduğu söylenmekteyse de, araştırmamız sonucunda bu kanının geçerliliği sorgulanır hale gelmiştir. Kamuoyunda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hakkında kesinlikle olumsuz görüşe sahip olanların oranı yüzde 50 iken, Amerikalılar hakkında kesinlikle olumsuz görüşe sahip olanların oranının yüzde 28 olması Türkiye'deki Amerikan karşıtlığı olarak adlandırılan olgunun ABD karşıtlığı olarak yorumlanabilmesine olanak vermektedir. Öte yandan ABD Başkanı George W. Bush'a kesinlikle güvenmeyenlerin oranının yüzde 71 olması da ABD karşıtlığının Bush yönetiminin güttüğü politikardan kaynaklanıp kaynaklanmadığını da bir soru olarak gündeme getirmektedir.

Türkiye'de Amerikan karşıtlığı konusunda kamuoyunda türdeş bir görüş olmamasının en önemli göstergesi de Türk kamuoyunun kayda değer bir kısmının Amerikan yaşam tarzına soğuk bakmamasıdır. Görüşülenlerin yüzde 32'si yaşamının bir döneminde Amerika'da yaşamayı isterken, yüzde 41'i Amerikan popüler kültürü hakkında olumlu bir görüşe sahiptir. Yüzde 46'nın çocuğunun ABD'de eğitim almasını istediği ve yüzde 56'sının ABD'de yaşayan Türklerin yaşamının buradakinden daha iyi olduğunu düşündüğü bir ortamda, Türkiye'de Amerikan karşıtlığı adı verilen olgunun çok boyutlu olduğu mutlaka göz önünde tutulmalıdır.

Kamuoyunun bütünüyle türdeş bir görüşe sahip olduğu konu sayısının sınırlı olduğu kabul edilirse, dış politika gibi önemli çıkarımları olan bir konuda kamuoyundaki farklılıkları ve bu farklılıkların nedenlerini keşfetmenin önemi de açıktır.

Bu çerçevede ileri istatistik analiz yöntemlerinden İki Aşamalı Kümeleme çalışması kullanılarak Türk kamuoyunun ABD ve Amerikalılar hakkındaki görüşlerinden yola çıkarak dört farklı ana grupta kategorize edilebileceği görülmüştür. Her sınıflama çalışması gibi bu yöntem de hata payları içermektedir ancak ulaşılan sonuçlarının geçerliliği savunulabilecek düzeydedir.

Kümeleme çalışması sonucunda dört farklı grup elde edilmiştir:

- Amerikan Karşıtları: ABD, Amerikalılar ve George Bush'a tamamen negatif yaklaşan, Amerikan yaşam biçimine karşı olan kişilerden oluşmaktadır. 199 kişiden oluşan bu grup toplam anketlerin yüzde 16'sını oluşturmaktadır.
- Şüpheciler: ABD ve George Bush'a negatif yaklaşan ancak Amerikalılar ve Amerikan popüler kültürüne negatif yaklaşmayan 550 kişiden oluşmuştur (Yüzde 44).
- Olumlu Yaklaşanlar: 330 kişiden oluşan bu grup ABD, Amerikalılar ve Amerikan popüler kültürü hakkında bütünüyle olumlu görüşe sahiptir.
- Düşük Bilgi Sahibi Olanlar: Kümeleme çalışmasından elde edilen son grup ise genel olarak konularda düşük bilgi sahibi olan ve yanıt vermeyen 162 kişiden oluşmaktadır (yüzde 13)

Elde ettiğimiz kümelerin demografik ve siyasal konularda bazı ortak özellikleri bulunmaktadır:

- Amerikan Karşıtları: Bu grupta erkekler ve kentlerde yaşayanlar; iç ve dış siyasetle daha fazla ilgilenenler; siyasi yelpazenin sağında olanlar; kendilerini milliyetçi olarak tanımlayanlar; Avrupa Birliği'ne şüpheli yaklaşanlardan oluşmaktadır.
- Şüpheliler: Öğrencilerin çok az farkla genele göre daha fazla olduğu bu grup siyasal özellikler açısından ana kitleden çok farklılaşmamıştır.
- Olumlu Yaklaşanlar: Öğrenciler, görece daha az milliyetçi ve daha az dindar olanlar ve Avrupa Birliği'ne kayda değer oranda daha olumlu yaklaşanlardan oluşmaktadır.

Anket çalışmasına katılanların yüzde 47'si Türkiye-ABD ilişkilerinin kötü olduğu kanısındadır. Bu oran Amerikan Karşıtları arasında yüzde 70, Olumlu Yaklaşanlar arasında ise yüzde 40'tır. Amerikan Karşıtlarının yüzde 29'unun ve Olumlu Yaklaşanların yüzde 53'ünün AKP hükümetinin ABD politikalarını destekliyor olması hükümetin bu konudaki konumunun algılanması konusunda ilginç fikirler vermektedir.

Kötüye giden ilişkilerin ana sorumlusunun ABD hükümeti ve George W. Bush olduğu konusunda farklı kümeler arasında neredeyse görüş birliği bulunmaktadır: Bütün gruplarda oranlar yüzde 60 civarında değişmektedir. Sadece Olumlu Yaklaşanların yüzde 30'u sorumluluğu Türk hükümeti kaynaklı görmektedir.

Türk kamuoyu Türkiye-ABD ilişkilerinin geçmişini değerlendirmesinde ticaret ve yatırım gibi ekonomik konulardaki ve uluslararası kurumlardaki işbirliklerinden; güvenlik ve uluslararası çatışma konularındaki işbirliklerine kıyasla daha memnundur.

Olumlu Yaklaşanlar ve Amerikan Karşıtları arasında geçmiş değerlendirmesinde hemen her konuda 30 puanlık bir fark bulunması üzerinde durulması gereken bir konudur.

Türk kamuoyu Türkiye-ABD ilişkilerinin geleceği konusunda kaygılı olarak nitelendirilebilir. Katılımcıların yüzde 32'si (Amerikan Karşıtları arasında yüzde 55) ilişkilerin kötüye gideceğini düşünürken yüzde 36'sı Türkiye ile ABD arasında bir savaş olmasından kaygılanmaktadır (Amerikan karşıtlarında bu oran yüzde 50). Bu oranın Olumlu Yaklaşanlar arasında bile yüzde 30 civarında olmasının üzerinde durulması gerekmektedir.

Araştırma çalışmamızın bulguları Türk kamuoyunda ilişkilerin kötüye gitmesi konusunda ABD hükümetinin sorumluluğu konusunda bir fikir birliğinde olduğunu göstermektedir. Her üç katılımcıdan yaklaşık ikisi ABD'nin son yıllarda Türkiye'ye büyük haksızlık ettiği kanısındadır. Bu konuda Amerikan Karşıtlarıyla Olumlu Yaklaşanlar arasında 13 puanlık bir fark bulunmaktadır. Öte yandan ilişkilerin iyileştirilmesi konusunda ne yapılması gerektiği konusunda kümeler arasında kayda değer farklılıklar bulunmaktadır:Olumlu Yaklaşanlar arasında Türkiye'nin ilişkileri iyileştirmek için çaba harcaması beklenirken (yüzde 62), bu oran Amerikan Karşıtları arasında sadece yüzde 27'dir. Türkiye genelinde bu oran ise yüzde 50'ye yakındır.

Türkiye'nin uluslararası konularda öncelikle ABD'yle işbirliği içinde davranılması gerektiğini düşünenlerin oranı yüzde 21'dir. Bu oran, ABD'nin yanısıra başka ülkelerle de işbirliklerinin geliştirilmesini savunanlar da eklendiğinde yüzde 37'ye yükselmektedir. Uluslararası ilişkilerde ABD'nin de dahil olduğu bir konumlandırmayı savunanların oranı beklendiği üzere Olumlu Yaklaşanlar arasında yüzde 50'ye yükseldiği görülmektedir. Bağımsız davranılmasını savunanların oranı Amerikan

Karşıtları arasında yüzde 22'dir (Türkiye genelinde yüzde 13). Başka ülkelerle işbirliği savunanlar ise Amerikan Karşıtları ve Şüpheliler arasında yüzde 40 civarındadır.

Başka ülkelerle işbirliğini savunanlar ise neredeyse hangi kümede yer aldıklarından bağımsız olarak Almanya yanıtını vermişlerdir (yüzde 15 civarında). İkinci sırada yer alan ülke ise Rusya'yken; üçüncü sırada belirtilen ülke konusunda Olumlu Yaklaşanlar müslüman ülkeleri belirtmekteyken; Amerikan Karşıtları Türki Cumhuriyetleri saymaktadırlar.

Türkiye-ABD ilişkilerine olumlu katkıda bulunan gelişmeler arasında birinci sırada Abdullah Öcalan'ın yakalanmasının gelmesi (bütün gruplarda yüzde 50 civarında) manidardır. İkinci sırada ABD'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğimizi desteklemesi (yüzde 30), üçüncü sırada ise ABD'nin yaptığı askeri ve ekonomik yardımlar (yüzde 26 civarında) gelmektedir. 17 Ağustos depremi sonrasında ABD'nin yaptığı yardımlar da olumlu etkide bulunan etkenler arasında sayılmıştır. Bu konuda bütün grupların benzer görüşler taşıması önemlidir.

İlişkilere negatif etkide bulunan gelişmeler konusunda da benzer bir türdeşlik gözlenmiştir. Birinci sırada 1 Mart 2003 tezkeresinin onaylanmaması (yüzde 46), ikinci sırada Türkiye'nin Irak Savaşı sürecinde ABD'ye destek vermemesi gelmektedir (yüzde 31). Amerikan Karşıtlarının yüzde 40'a yakın bir oranının Süleymaniye Krizini belirtmesi de kamuoyunun hafızasının derinliği hakkında bir fikir vermelidir.

Yukarıda belirtildiği gibi Irak Savaşı ve sonrasındaki süreç Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkiyi doğrudan etkilemiştir. Türk kamuoyu, Türkiye'nin Irak savaşında aktif rol oynamamış olmasını (yüzde 68), Irak'taki Saddam Hüseyin rejimin devrilmesini (yüzde 59) onaylamaktadır. Kümeler arasında Türkiye'nin Irak savaş politikası açısından bir fark görülmemesi önemli bir noktadır. Irak'taki Saddam

Hüseyin rejimin devrilmesi Amerikan Karşıtları arasında daha az onaylanmaktadır (yüzde 42). Amerika Birleşik Devletleri'nin Kürt liderlerle yakın işbirliği ve Kuzey Irak'taki Türkmenlerle ilgili politikaları da onaylanmamaktadır (yüzde 14). ABD'nin Irak'a yaptığı askeri müdahale ise kesinlikle onay görmemektedir (yüzde 10). Bütün bu konularda Olumlu Yaklaşanlar, Amerikan Karşıtlarına göre 10 puan kadar daha olumlu görüş sahibidirler.

Türkiye – ABD ilişkilerinin siyasi boyutunun yanı sıra kültürel boyutu da bulunmaktadır. Türk kamuoyunda Amerikalıların sahip oldukları özellikler konusunda kayda değer oranda belirgin bir imaj bulunmaktadır. Kamuoyuna göre Amerikalıların sahip oldukları özellikler sırasıyla maddi başarı, kişisel özgürlükler, maddiyatçılık, eğitim ve eşitlik. Olumlu Yaklaşanlar kümesi eğitimi ve eşitliği; Amerikan Karşıtları kümesi ise maddi başarı ve maddiyatçılığı diğer kümelere göre daha fazla belirtmektedir.

Türklerin sahip oldukları özellikler ile Amerikalıların sahip oldukları özellikler arasında kesişenlerin sayısı fazla değildir: Araştırmamıza katılanlara göre Türklerin sahip olduğu önde gelen olumlu özellikler inanç ve dindarlık, aile, vatanseverlik, eşitlik ve eğitimidir. Amerikan Karşıtları inanç ve dindarlığın yanı sıra onuru; Olumlu Yaklaşanlar ise hoşgörü ve açık fikirlik özelliğini daha yüksek oranda belirtmişlerdir.

Kamuoyunun ABD konusunda bilgilenme kanalları sınırlıdır ve kümeler arasında farklılık göstermemektedir: Televizyon (yüzde 90), yazılı basın (yüzde 56), radyo (yüzde 19) gelmektedir. Filmlerin yüzde 18 gibi yüksek oranda belirtilmesi Amerikan kültürünün yaygınlaşmasında sinemanın rolüne işaret etmektedir.

Türk kamuoyunun bilgilenme kanallarının sınırlı olmasının yanısıra, ABD hakkında objektif bilgi düzeyi de düşüktür. ABD'yi kimin yönettiği sorusuna doğru yanıt

verenlerin oranı yüzde 53 (fikri yok yanıtı yüzde 20) ve ABD'nin yasama organını doğru belirtenlerin oranı yüzde 42'dir (fikri yok yanıtı yüzde 56).

Son olarak Türkiye'nin ABD'yle ilişkilerinde yatırım ve ticaret konularındaki işbirliğinden daha fazla memnun olunmasına karşın, anket çalışmasına katılanların Türkiye'de faaliyet gösteren Amerikan firmaları konusunda fazla bilgili olmaması ilginçtir. Her kümede Coca Cola en fazla hatırlanan kurum iken, Microsoft, McDonalds ve Marlboro bu kurumu takip etmektedir. Kamuoyunun yüzde 68'i herhangi bir firma ismi verememektedir.

Sonuç olarak, Koç Holding'in sponsorluğunda ARI Hareketi tarafından Infakto Research Workshop'a yaptırılan "Türk Kamuoyunun ABD ve Amerikalılara Bakışı Araştırması", siyasetçiler, fikir önderleri ve karar alıcılar için önemli bilgiler sağlamıştır:

- Türk kamuoyunun Amerikan karşıtlığı tek boyutlu bir konu değildir, ABD karşıtlığı ve Bush yönetiminden memnuniyetsizliğin de göz önünde bulundurulması ve bu kavramların birbiriyle karıştırılmaması gerekir;
- Türk kamuoyu Amerikan karşıtlığı açısından türdeş bir kitle değildir. Amerikan Karşıtı olarak adlandırılacakların oranı yüzde 16'da kalmaktayken, Türk kamuoyunun yüzde 27'si ABD'ye, Amerikalılar ve Amerikan kültürüne olumlu yaklaşmaktadır.
- Türkiye-ABD ilişkileri açısından Irak savaşında yaşananlar önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Türk kamuoyu Irak savaşını, ABD'nin Kürtler ve Türkmenlerle yürüttüğü ilişkileri onaylamamaktadır. Buna ABD'yle ilişkilere en fazla olumlu katkıda bulunan gelişmenin Abdullah Öcalan'ın yakalanması

olarak belirtilmesi eklendiğinde; Türk kamuoyunun bu konudaki hassasiyetinin anlaşılması şarttır.

- Türk kamuoyunun ABD konusundaki bilgisinin sınırlı kaynaklardan edinildiği ve objektif olarak yetersiz olması da ilişkilerin yürütülmesinde bir engel oluşturmaktadır.
- Son olarak Türkiye-ABD ilişkilerinin çok boyutlu özelliğinin ve kamuoyunun bilişsel engellerinin asla yok sayılmaması ve ilişkilerin bu çerçevede yürütülmesi gerekmektedir.